

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»
Кафедра технологій корекційної та інклюзивної освіти

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАНЯТЬ З СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВОГО
ОРІЄНТУВАННЯ

(РОЗДІЛ «БЮДЖЕТ СІМ'Ї»)

Слов'янськ – 2017

Затверджено до друку Вченою Радою Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (Протокол № _____2017)

Укладач: **Гіренко Н.А.** – доцент кафедри технологій спеціальної та інклюзивної освіти, канд. пед. наук.

Рецензенти: **Дмитрієва І.В.** – завідувач кафедри технологій спеціальної та інклюзивної освіти, доктор педагогічних наук, професор.

Липа В.О. – завідувач кафедри логопедії та спеціальної психології, кандидат педагогічних наук, професор.

Гіренко Н.А.

Методичні вказівки до організації занять з соціально-побутового орієнтування (розділ «Бюджет сім'ї») для вчителів спеціальних шкіл та студентів рівнів вищої освіти «бакалавр» та магістр факультетів за спеціальністю 016 Спеціальна освіта – Слов'янськ, 2017. – 70 с.

Методичні вказівки укладено на основі розділу «Бюджет сім'ї» навчальної програми з «Соціально-побутового орієнтування» (2009 р.) для спеціальних шкіл. В посібнику розкривається зміст навчального матеріалу з даного розділу з 7 по 10 класи: виділені теми уроків, практичні роботи учнів, основні вимоги до знань і вмінь школярів, а також теоретичні матеріали, що допоможуть вчителю при підготовці до занять з окремих тем курсу.

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ I. Завдання вивчення розділу «Бюджет сім'ї» в курсі соціально-побутового орієнтування в спеціальній школі.....	6
1.1. Завдання курсу соціально-побутового орієнтування в спеціальній школі	
1.2. Значення вивчення розділу «Бюджет сім'ї» для соціальної адаптації учнів спеціальної школи.....	7
Розділ II. Методичні рекомендації щодо проведення занять з розділу «Бюджет сім'ї».....	11
- Сьомий клас	11
- Восьмий клас	13
- Дев'ятий клас	22
- Десятий клас	25
Розділ III. Орієнтовні плани занять до розділу «Бюджетні сім'ї».....	32
- Сьомий клас	32
- Восьмий клас	37
- Дев'ятий клас	50
- Десятий клас	54
Рекомендована література.....	64
Програма з розділу «Бюджет сім'ї» в курсі СПО.....	67

ВСТУП

Всебічний гармонічний розвиток дітей з особливими потребами, підготовка їх до життя, включення в загальнокорисну працю є важливою соціальною задачею суспільства.

Спеціальні школи для розумово відсталих дітей, як і масові школи, вирішують складні і різноманітні задачі з удосконалення освіти і виховання учнів. Щодо дітей з відхиленнями у розвитку, то їх інтеграція в суспільство – проблема конче необхідна. У вирішенні даної задачі важлива роль належить трудовому вихованню і соціально-побутовій орієнтації.

В останні роки спеціальні школи забезпечуються сучасними підручниками, навчальним устаткуванням, технічними засобами навчання. І тому дуже важливо, щоб школа формувала турботливе і дбайливе ставлення до суспільного надбання і до рідної природи, підручників, шкільного майна, електроенергії, особистим речам, продуктам харчування, знайомила учнів на практиці з такими поняттями як «собівартість», «якість продукції», «господарчі розрахунки».

Прилучення школярів до загальнокорисних справ, розвиток їх економного мислення, навичок та вмінь раціонального використання доступних їм матеріальних цінностей, допоможуть дітям збагнути соціальну значимість економіки, навчити цінувати загальнонародне, колективне, сімейне добро, економно витратити або зберегти все, що держава надала їм для навчання, праці, відпочинку, що зароблено їх батьками або руками самих учнів.

В спеціальній літературі питання формування в учнів життєвих вмінь і навичок в процесі навчання представлені недостатньо. Разом з тим, вирішення цього питання не тільки забезпечує якість засвоєння учнями навчального матеріалу, визначає корекційну спрямованість курсу соціально-побутової орієнтації, а й, особливо важливо, сприяє адаптації дітей з особливими потребами в суспільстві і їх реабілітацію. Перед усім, це формування навичок і вмінь планування бюджету, що дозволяє вирішувати

ряд життєво необхідних питань, сприяє інтеграції випускників спеціальних шкіл в суспільство. Разом з тим на наш погляд засвоєння учнями з вадами розвитку відомостей про сімейний бюджет та вміння використовувати їх у сімейному побуті сприяє соціальній адаптації школярів спеціальної школи і їх подальшому самовизначенню.

Розділ I. Завдання вивчення розділу «Бюджет сім'ї» в курсі соціально-побутового орієнтування в допоміжній школі

1.3. Завдання курсу соціально-побутового орієнтування в спеціальній школі

Спеціальні корекційні заняття із соціально-побутового орієнтування спрямовані на практичну підготовку учнів спеціальної школи до самостійного життя і праці, на формування в них знань і вмінь, які сприятимуть соціальній адаптації та підвищенню загального розвитку учнів.

На цих заняттях можна систематично формувати і вдосконалювати у дітей необхідні їм навички самообслуговування, ведення домашнього господарства, орієнтування в навколишній дійсності. Учнів ознайомлюють з тими підприємствами й установами, куди вони можуть звернутися з різних питань у процесі самостійної організації свого побуту. Крім того, ці заняття мають сприяти засвоєнню морально-етичних норм поведінки, вихованню навичок спілкування.

Соціально-побутове орієнтування учнів повинно мати своє логічне продовження в системі позакласної роботи. Тільки комплексна спільна діяльність учителя й вихователя дасть змогу отримати бажані результати.

А.Висоцька визначає такі цілі в формуванні взаємовідносин "Дитина і сім'я" в роботі вихователя: виховання майбутнього сім'янина, члена сім'ї, котрий засвоює традиції та історію роду; позитивний досвід життя родини; формування сімейно-трудової культури, уявлень про етику сімейних взаємин; участь у трудових справах сім'ї, плануванні сімейного бюджету, веденні домашнього господарства.

І.Татьянчикова підкреслювала, що життєві орієнтації розуміються як цілі та завдання особистості на майбутнє з урахуванням її бажань, можливостей та потреб суспільства. Саме тому формування життєвих орієнтацій у розумово відсталих школярів є основою їхнього самовизначення

та підготовки до самостійного життя. Така робота необхідна й для загального розвитку дітей, пов'язаного зі становленням позитивних якостей особистості.

Проблемою життєвого планування відносно матеріально-побутового благополуччя займалися В. Бондар, І. Єременко, А. Раку та інші. Вони прийшли до висновку, що ці орієнтації особливо викривлені і потребують достатньої корекції. Як правило орієнтації завищені і йдуть врозріз з інтелектуальними можливостями і інтересами дітей, часто залишаються на рівні мрій: діти ставлять цілі, але зовсім не уявляють способів досягнення, або ці способи неадекватні.

Таким чином, цілеспрямовані знання з формування життєвих орієнтацій забезпечують уміння самостійно складати план майбутнього життя відповідно до етапів процесу планування. Становленню самостійності сприяють усвідомлення й осмислення цієї діяльності, узагальнення шляхів і засобів роботи та перенесення їх у нові умови. Тому вирішальне значення має система планування й організації корекційно-виховної роботи в спеціальній школі.

1.2. Значення вивчення розділу «Бюджет сім'ї» для соціальної адаптації учнів спеціальної школи.

Г. Парначова у своїх дослідженнях відмічала, що дітям не лише важко знайти собі застосування у житті, побудувати сім'ю, виховати власних дітей. Вони нашттовхуються на велику кількість дрібних проблем, які не виникають у "домашніх дітей": як розпорядитися своєю заробітною платнею, підрахувати вартість комунальних послуг, заповнити бланки сплати за електроенергію, правильно зробити покупки, написати довіреність тощо. Молода людина, яка повинна самостійно будувати своє життя і відповідати за свої дії, часом просто потопає під тяжкістю цих побутових питань.

Більшість школярів зустрічаються з первісними знаннями з економіки у родині. Для розумово відсталих учнів родина – інтернат. Тут вони виховуються, відпочивають, працюють, опановують життєві навички. Тому

задача виховання дітей основам економічних знань лягає на вихователів і вчителів. Ця задача має вирішуватись з урахуванням особливостей регіону, населеного пункту (для міського мешканця, мабуть, не досить актуальною є інформація про заготівлю дров, як для сільської дитини).

В побуті економіка завжди асоціюється з поняттям "економити". Питанню економії відводиться багато часу на заняттях. Для виховання бережливості вийшла у світ господарча книга, до якої записується реальна ціна майна в класах, побутових кімнатах, спальнях. Робітникам шкіл-інтернатів напевне знайома ситуація, коли діти без причини ламають стільці, парти та інше майно. Після того як на заняттях з економіки дітям була показана ціна кожного предмету в їхніх кімнатах і класах, проведені розрахунки вартості меблів в цілому у кімнаті, стали помітними зміни у відношенні дітей до майна школи. Старші діти почали слідкувати за молодшими і попереджувати їх вчинки.

Велике значення для соціальної адаптації має вивчення на уроках питань бюджету сім'ї. Діти знайомляться з прибутками і витратами бюджетної частини, обговорюють раціональність тих або інших затрат, приймають розумні рішення. Учні складають сімейний бюджет на місяць, враховуючи суми прибутків і витрат. Необхідно сформувати у дітей поняття "боргу" і "економії". Якщо прибутки менше витрат - сім'я живе з боргами, якщо прибутки більше або дорівнюють витратам, то місяць закінчено з економією. Потім можна запропонувати дітям таке питання: "Як розпорядитися зекономленими грошима?" Гроші можуть перейти у прибутки наступного місяця, їх можна положити в банк тощо.

При вирішенні задач такого типу учні розуміють, скільки і куди витрачається грошей. Після цього вчитель може запропонувати дітям відповісти на такі питання: "Чи можна зменшити відсоток витрат?", "Як це зробити?". Відповіді можуть бути найрізноманітніші. Задача вчителя – вибрати і закріпити найбільш реальні шляхи економії. Наприклад: "Так, можливо економити гроші на харчуванні, якщо родина має присадибну

дільницю" або "Можливо економити електроенергію, якщо вчасно вимикати світло і електроприлади". Одним із важливих моментів таких занять є навчання дітей утримання домашньої бухгалтерії.

Корисними та цікавими можуть стати для учнів практичні завдання на підрахування вартості покупки, підрахування решти по чеку. Цікава робота проводиться на тему "Вартість та прибуток", де діти знайомляться з новими економічними поняттями. Заняття з цієї частини програми взаємопов'язані із заняттями з сільськогосподарської праці. Умовно кажучи, собівартість – це витрати, прибуток – це виручка без собівартості та податків. Поняття про податки потрібно обов'язково дати дітям, інакше вони потім зіткнуться з великими проблемами в разі реалізації власної продукції.

Досвід проведення подібних занять показує, що діти більш опановують вибір своєї діяльності, менше допускають невдалих підрахунків у своєму сімейному бюджеті, а головне – їх перестає лякати та велика кількість економічних питань, з якими вони зіштовхуються. В зв'язку з цим І. Раку відмічала, що ефективність системи навчально-виховної, корекційної праці допоміжної школи і ступінь взаємодії школи і родини в кінці кінців характеризуються рівнем соціально-трудової адаптації випускників.

Таким чином, аналіз літератури та досвід роботи спеціальних шкіл підтверджує, що трудове виховання не можна відривати від економічного і замінити ним останнє. В сучасних умовах необхідно, щоб кожен бачив в праці економічну вигоду, виявляв економічну кмітливість, розрахунок. Важливо, щоб в процесі трудового і економічного виховання учні практично приєднувалися до виробничих відносин, отримували життєві уявлення про власність, план, про трудову і виробничу дисципліну, заробітну плату і т.п., навчалися цінити працю і заробіток. Відмінною особливістю економічного виховання при підготовці підростаючого покоління до праці є те, що трудове виховання готує людину до взаємодії з природою з метою отримання продуктів праці для задоволення своїх потреб, а економічне – до ефективної організації взаємодії людини з природою з метою економії трудового часу.

Економічне виховання сприяє залученню молоді не лише до сфери виробництва, але і у відносини розподілу, обміну і використання матеріальних благ.

Таким чином, визначальною умовою виховання особистості є трудовий образ життя, формуючий у людей в процесі суспільних відносин мотиви і норми поведінки, які відповідають природі суспільних відносин, принципам господарювання.

Методичні рекомендації щодо проведення занять з розділу «Бюджет сім'ї»

7-й клас

Поняття «гармонійно розвиненої особистості» охоплює всю соціальну структуру: її духовний світ, інтереси, ідеали, ціннісні орієнтації, потреби. Все сторонність формується всіма умовами соціального середовища.

Кожна сім'я має матеріальні і духовні потреби, які треба задовольняти залежно від прибутків сім'ї.

Щоб розумно і найбільш повно забезпечити потреби всіх членів сім'ї, необхідно мати знання і вміння організації сімейної економіки. Кожен з нас повинен бути сімейним економістом.

Однією зі складових частин сімейної економіки є бюджет. Це англійське слово означає розпис прибутків і витрат на певний строк. Прибутки і витрати – складові частини бюджету. При веденні домашнього господарства ми повинні вміти складати план прибутків і витрат, вести документацію по обліку, рахувати, аналізувати витрати і приймати рішення.

Головна мета цього обліку – домагатися, щоб витрати не перевищували прибутків, а також навчатися економити, раціонально витрачати гроші, максимально задовольняти потреби членів сім'ї, а також навчитись передбачати свої витрати. Планування витрат – це майбутні витрати та їх приблизний підрахунок.

Кожна сім'я повинна мати книгу обліку, куди заносяться всі витрати та прибутки, підраховувати їх, аналізують, планують. Це допоможе знати, куди і скільки витрачається грошей, стати членам сім'ї бережливими і заощадливими.

Джерела прибутків

Джерела прибутків в сім'ї: заробітна плата членів сім'ї, пенсії, стипендії, допомоги та інші виплати і пільги з громадських фондів споживання.

Заробітна плата і пенсії є основними прибутками в сім'ї, часто вони бувають і єдиними джерелами прибутків.

Значну роль в житті суспільства відіграють громадські фонди споживання. Чим багатша держава, тим більші виплати з громадських фондів споживання. Вони йдуть в основному на розвиток системи безплатної народної освіти, на охорону здоров'я, соціальне забезпечення, санаторно-курортне лікування та відпочинок, пільги деяким категоріям населення.

Ще одним джерелом прибутків може бути особисте підсобне господарство. Його продукція, яка безпосередньо реалізується в сім'ї на власні потреби або продається на ринку, є вагомим додатком до сімейного бюджету.

До інших прибутків можна віднести премії, нагороди, подарунки, виграші в лотереї, проценти та вклади, акції, прибуток від індивідуальної трудової діяльності.

Підрахунки прибутків в сім'ї

п/п	Статті прибутків	За місяць						За рік
	Зарплата членів сім'ї							
	Пенсії							
	Стипендії							
	Допомоги							
	Прибутки з підсобного господарства							
	Прибуток від індивідуальної трудової діяльності							
	Інші прибутки (подарунки, премії, проценти та вклади, виграші)							
	Заощадження за попередній							

	місяць							
	Сукупний прибуток сім'ї							
	Середній прибуток на одного члена сім'ї							

Контрольні питання:

1. Що означає бюджет сім'ї, з яких складових він формується
2. Назвіть основні джерела прибутків сім'ї.
3. Складіть таблицю, в якій визначте статті прибутків сім'ї.
4. Як ви розумієте, що таке фонди громадського споживання.
5. Що таке «Книга обліку» і яку роль вона відіграє в сімейній економіці.
6. Складіть доручення на члена сім'ї для одержання коштів. В яких випадках ми складаємо «Доручення».

8-й клас

Основні статті витрат

Сімейна економіка в значній мірі залежить від сімейного бюджету, від балансу доходів і витрат, що означає рівень життя сім'ї.

Основними статтями витрат вважають витрати на харчування, утримання житла, купівлю одягу і взуття, а також культурні витрати.

Деякі витрати виникають періодично, інші – раз в житті, інші – щодня.

Витрати на харчування забирають найбільшу частину прибутків сім'ї. Це щоденні витрати на купівлю продуктів в магазин чи на ринку, плата за обіди і сніданки в їдальнях на роботі, в школі.

Є такі витрати, як обов'язкові щомісячні платежі - за квартиру, телефон, електроенергію, дитсадок, дитячі секції та ін. Ці витрати треба робити своєчасно, щоб не було боргу і не росла пеня. Їх легко планувати, бо сума виплат відома наперед. При плануванні витрат обов'язкові платежі вираховуються з прибутків в першу чергу.

Витрати на одяг чи взуття виникають в разі необхідності, з урахуванням норм споживання промислових товарів.

Витрати на культурні потреби задовольнити в сім'ї найважче. Необхідно враховувати вік, захоплення, кожного члена сім'ї. Ця стаття витрат багатогранна і залежить від культурного рівня та прибутків сім'ї. Культурні витрати включають витрати на купівлю книг, газет, журналів, касет, відвідування виставок, музеїв, театрів, кінотеатрів, концертів, відпочинок, екскурсії, купівлю товарів культурного призначення (теле-, відео- і електронна апаратура, фотоапарати, картини тощо).

При витратах необхідно не втрачати почуття міри і дотримуватися розумних потреб. Це забезпечить матеріальну стабільність сім'ї. Наводимо орієнтовну таблицю витрат сім'ї.

Статті витрат

п/п	Група витрат	Зміст груп витрат	Періодичність
	Податки	Прибутковий податок та інші	Щомісяця
	Обов'язкові платежі	Квартплата, оплата комунальних послуг, утримання дітей в дошкільних закладах, виплата кредитів, суд та ін.	Щомісяця
	Харчування	Придбання продуктів. Плата за харчування в їдальні, кафе, ресторани. Заготівля продуктів (картоплі, овочів, консервів)	Щодня Одноразові
	Господарчо-побутові витрати	Засоби догляду за одягом, взуттям, меблями, кухнею тощо Витрати на лагодження одягу, взуття, на хімчистку, прання,	Виникають періодично протягом року.

		індивідуальне пошиття одягу, ремонт побутової техніки. Витрати на ремонт радіотелевізійної техніки.	
		Ремонт квартири.	Незначний ремонт щорічно; Великий – 1 раз на 5 років.
		Предмети особистої гігієни.	Періодично
	Одяг, взуття, предмети особистого користування дорослих і дітей.	Верхній одяг	Одна річ раз у кілька років.
		Білизна та інший дрібний одяг	Періодично
	Придбання меблів, предметів для житла.	Меблі, світильники, килими, картини, кришталь, годинники.	Розраховані на тривалий строк користування
	Побутова техніка і предмети для ведення домашнього господарства.	Для приготування їжі і зберігання продуктів: а) електропечі, газові плити, мікрохвильові печі; б) холодильник, морозильна камера; в) кухонні машини; г) посуд, інвентар кухонний.	Розраховані на тривалий строк користування
		Для прибирання житла, прання: а) пилосос, підлогонатирач; б) пральна машина; в) швейна, в'язальна машина.	Розраховані на тривалий строк користування
	Задоволення культурних та	Телевізор, комп'ютер, мобільний телефон, фотоапарат, книги, газети,	Розраховані на тривалий строк

	інформаційних потреб.	відвідування кіно, театрів, виставок тощо.	користування
	Спорт, туризм, відпочинок, індивідуальні захоплення	Спортінвентар, одяг, інструменти для індивідуального захоплення.	Розраховані на тривалий строк користування
0	Транспорт	Проїзд у громадському транспорті.	Щоденно
		Купівля та експлуатація автомобіля, мотоцикла, велосипеда.	Розраховано на тривалий строк використання.
1	Інші витрати	Подарунки. Дитячі іграшки. Медикаменти. Допомога родичам.	Періодично. Одноразово. Щомісяця.

Планування витрат

Основним принципом в домашній економіці є принцип раціональності, а саме, вміння доцільно розподілити суму сімейних доходів між усіма існуючими статтями витрат і тим самим забезпечити родині повноцінне життя, що відповідає реальним доходам.

Планування сімейного бюджету включає, по-перше, оцінку на майбутнє і регулярний облік прибутків всіх видів; по-друге, складання списку придбання великих і дрібних речей, предметів, продуктів для задоволення потреб членів сім'ї в цілому; по-третє, грошова оцінка покупок; по-четверте, узгодження (збалансування) прибуткової частини і витрат. Якщо витрати будуть переважати, необхідно виключити зі списку менш важливі покупки.

Планування навчить заощадливості, урахування і надасть можливості придбання великих покупок, уникнення боргів навіть при невеликих прибутках.

Як і в економіці промислових підприємств, у сімейній економіці повинно бути річне, місячне, тижневе й щоденне планування.

Початковим моментом складання бюджету сім'ї є оцінка прибуткової частини на місяць і рік. Це заробітна плата членів сім'ї плюс виплати з громадських фондів споживання. Треба враховувати можливість змін складових частин прибутків.

Від суми прибутків спочатку вираховуються обов'язкові платежі, внески, борги, податки, тощо. Рештою суми сім'я розпоряджається, відповідно до своїх потреб.

Витрати на харчування

Найважче визначити витрати на харчування. Треба з'ясувати, хто з членів сім'ї буде харчуватися вдома, а хто в їдальні. Витрати на харчування в їдальні визначити просто: ціна обідів чи сніданків вдома і число робочих днів теж. Вечеряють, в основному, всі члени сім'ї вдома, в вихідні дні також. Скільки ж відкласти грошей на домашнє харчування, визначається шляхом обліку середніх витрат, складу сім'ї.

За підрахунками близько 40% бюджету сім'ї витрачається на харчування. Щоб зменшити витрати на харчування, необхідно кожному знати біологічну цінність продуктів, технологію приготування, правила зберігання продуктів, готових страв, робити заготівлю на зиму овочів та фруктів. Купуючи продукти в магазині чи на ринку, необхідно знати певні правила: а) перевіряти їх якість (колір, вигляд, запах, дату виготовлення); б) не купувати продукти в недозволенних місцях, у випадкових осіб; в) не купувати більше, ніж потрібно, продуктів, що швидко псуються, якщо нема умов для їх зберігання; г) продукти, які можна зберігати тривалий час, закуповувати на тиждень, місяць, рік.

Облік витрат.

Облік – це детальний запис всіх витрат і прибутків. Записи слід вести регулярно. Це дозволить аналізувати дані за місяць, рік, побачити

Мило										
Зубна паста										
Креми										
Шампунь										
Духи										
Пральні засоби										
Витрати разом за місяць										
Одяг, взуття										
Білизна										
Послуги сфери побуту										
Культурно- інформаційні потреби										
Транспорт										
Витрати разом за місяць										
Разом										
Баланс (Залишок)										

Утримання житла

Кошти, що йдуть на утримання житла, належать до обов'язкових щомісячних витрат.

За житлову площу сплачують так: ціна за 1м² множиться на площу квартири. Отримуємо суму квартплати. Крім того наші квартири забезпечені водопостачанням (холодним і гарячим), газопроводом, тепломережею. Це комунальні послуги. Вони сплачуються так: вартість користування холодною водою за місяць за одного члена сім'ї множимо на кількість членів сім'ї. Так само обчислюємо плату за гарячу воду і газ, теплопостачання. Отримані суми складають – це і буде вартість комунальних послуг. Вартість за квартиру включає користування ліфтом, прибирання та освітлення придомної

території, витрати на капітальний ремонт будинку, на технічне обслуговування тощо.

Окремо платять за електроенергію, телефон. Щомісяця підраховуємо витрати електроенергії. Витрата електроенергії фіксується на електролічильнику у кіловат-годинах – це одиниця вимірювання електроенергії. Тариф (ціна однієї квт/год) множимо на кількість кіловат-годин. Кількість кіловат-годин визначаємо шляхом віднімання: від показання на електролічильнику віднімаємо показання за попередній місяць. Наприклад, за квітень було 30100 квт /год, а за травень – 30150 квт /год. Різниця і буде становити витрачену електроенергію, а саме – 50 квт /год. Добуток від множення ціни на кількість витраченої електроенергії становитиме необхідну суму платежу. При наявності лічильника газу та теплопостачання їх ціна обраховується так само.

Всі дані заносяться в квитанцію, де визначають місяць і рік, адресу, прізвище. Плату за квартиру, електроенергію вносять до 10 числа наступного місяця, а за телефон – до 10 числа того самого місяця, за який платите. Міжміські переговори оплачуються протягом 10 днів з дня отримання квитанції. За прострочення платежів знімається пеня.

Правила оформлення документації:

- 1) Запис робіть чітко, ясно, охайно;
- 2) Виправлення не допускаються;
- 3) Не забувайте писати свою адресу;
- 4) Квитанції зберігайте 3 роки.

Значною статтею витрат для сім'ї буде іпотека – кредит, взятий на купівлю квартири, розрахований на декілька років.

Великі покупки та їх планування

Речі існують для того, щоб слугувати людині: допомагати в побуті, оберігати від холоду, створювати затишок в домі, передавати інформацію і т.ін. Тому, купуючи річ, необхідно добре подумати, з якою метою ви її

хочете придбати, буде вона вам слугувати чи буде лише займати місце в оселі.

Найважче купувати дорогі речі: меблі, телевізор, автомашину, холодильник, комп'ютер, одяг, взуття, але без них не може обійтися сучасна сім'я. Ці речі тривалого користування, тому краще купувати найкращі, що є у продажу.

Як зібрати необхідну суму? Навіть сім'ї з невеликим прибутком зможуть це зробити, якщо покупки будуть заплановані, а допоможе їм у цьому складання сімейного бюджету, облік, аналіз. Залишкові суми слід класти до ощадбанку. Можна використати кредит, позичити гроші у родичів чи друзів з урахуванням того, чи зможете вчасно розрахуватись з боргом.

Нарешті достатню суму грошей зібрано. На наступному етапі необхідно визначити, що будете купувати. Наприклад, телевізор. Вони бувають різного розміру, різних форм (вітчизняні, імпортні), з різними технічними характеристиками. Зараз чільне місце у світі у теле- та відеотехніці займає Японія, Корея, Китай. Плоский екран, чудове зображення, малі габарити. При купівлі необхідно орієнтуватись на якість. Річ довго слугуватиме і принесе насолоду від зручності користування нею. Витрати на ремонт зменшаться, а це – економія сімейного бюджету.

При купівлі телевізора обов'язково перевірте його якість. Для цього слід ознайомитись з технічними характеристиками апарата, строком гарантійного обслуговування. Продавець-консультант повинен продемонструвати вам роботу обраного телевізора. Сплачуйте до каси вартість телевізора та його доставку до вашого дому. В зазначений час чекаєте вдома доставки покупки. Перевіряєте привезений товар, розписуєтесь в квитанції і віддаєте її поставщику.

Щоб річ вам довго слугувала і радувала вас, необхідно обережно з нею поводитись, дотримуватись правил експлуатації, догляду. Це збереже гроші, які підуть на задоволення інших потреб.

Контрольні питання:

1. Назвіть основні статті витрат сім'ї (на день, місяць, рік).
2. Що значить планувати. Що треба знати при плануванні витрат (на день, місяць, рік).
3. Яку частину сімейного бюджету складають витрати на харчування. Складіть список витрат на харчування (на день, на тиждень).
4. Назвіть витрати на утримання житла.
5. Обрахуйте приблизну вартість електроенергії сім'ї з трьох чоловік за місяць.
6. Як ви розумієте придбання для сім'ї великих покупок. Від чого залежить періодичність покупки таких речей.
7. В чому полягає порядок придбання великих предметів. Про що треба дізнатися при виборі дорогих товарів.
8. Як можна накопичити необхідну суму для покупки дорогих речей. Що означає кредит, каса взаємодопомоги.

9-й клас

Ощадливість – категорія економічна

Поняття ощадливості можна застосувати до всіх сторін життя сім'ї. В основі ощадливості лежать економія і тривале користування. Слово «заощаджувати» означає берегти, зменшувати витрати до розумної межі, стежити, щоб нічого не пропадало даремно, бути бережливим господарем.

Зберігаючи продукти, матеріали, переробляючи і пристосовуючи раніше уживані і, здавалося б, непотрібні речі, сім'я отримує ніби додатковий прибуток. Берегти необхідно і час, як свій, так і чужий.

Бути ощадливим – не значить бути жадібним, а бути раціональним: витратити там, де треба. Марнотратство – це безгосподарність, шлях до постійних боргів. Наші сім'ї не навчені рахувати гроші, а в інших країнах живуть «з олівцем в руках».

З великим марнотратством (і як традиція – здивувати) влаштовують у нас весілля, прийоми гостей. Це передається дітям. Необхідно дотримуватися «золотої середини». Почуття міри підкаже вам, де вона проходить, щоб не бути жадібним і не бути занадто щедрим, щоб не завдати шкоди сімейному бюджету.

Економія електроенергії, води, газу, теплоти, часу

Важко уявити наше життя без електроенергії: це – світло в оселі, телевізор, праска, холодильник, електрочайник, мікрохвильова піч і безліч інших побутових приладів-помічників, які допомагають створити комфортні умови в квартирі і житті.

Виробляється електроенергія на теплових, атомних, гідроелектростанціях.

Кожна сім'я користується холодильником, телевізором, пирососом, правильною машиною тощо. Часто ми не дбаємо про економію електроенергії, користуючись телевізором та іншими електроприладами. Так, телевізор у вихідні дні може працювати з ранку й до вечора, хоч глядачі в цей час можуть перебувати в іншій кімнаті. Можемо ввімкнути світло одразу у всіх кімнатах без будь-якої потреби в цьому, а електролічильник «накручує» кіловат-години. І все це лягає потім тягарем на ваш бюджет.

Шляхи економії – раціональне освітлення житла, правильна експлуатація електроприладів.

Рекомендації щодо раціонального освітлення зон квартири:

1. Місце за столом може освітлюватись додатковим світильником зліва;
2. Місце для читання в кріслі освітлюється світильником, який можна регулювати;
3. Додатково освітлюється зона роботи біля мийки, кухонного столу, обіднього столу електролампочками в 60 Вт;
4. В спальнях вішають бра.

Брудні вікна, світильники, лампочки знижують освітленість в квартирі. Не забувайте вимикати світильники, які вам на даний момент не потрібні. Світлодіодні лампи економніші за лампи накаливання.

Раціональна експлуатація електроприладів

По-перше місце за споживанням електроенергії займає електроплита. Дотримання правил її експлуатації дасть значну економію. Друге місце займає холодильник. Щоб зменшити витрати електроенергії, необхідно своєчасно його розморозувати (1 раз на 2 тижні), не тримати двері довго відчиненими, не ставити до нього теплу страву.

Щоб забезпечити економію електроенергії при пранні в пральній машині, необхідно класти білизну різних розмірів і фасонів, тоді білизна не зіб'ється в клубок.

Праска – енергоємний прилад, гріється швидко, а холоне повільно. Перед прасуванням необхідно приготувати речі з однаковим видом тканини. На малому нагріві спочатку прасують речі з синтетики, натурального шовку, шерсті, (вовни), потім бавовни, льону, в останню чергу – накрохмалену білизну і вироби з грубої тканини.

І ще ряд порад: не перевантажуйте електроприлади, робіть перерви. При купівлі електроприладів звертайте увагу на кількість споживання електроенергії.

Тепло нашої оселі

Теплота може втрачатися через не заклеєні вікна, нещільні двері, щілини, тому при підготовці до зими слід звернути на це увагу і виключити втрату теплоти.

Бережливе витрачання води, газу

Вартість газу і води, що подаються в наші квартири, досить висока і потребує значних витрат. Для деяких категорій споживачів держава компенсує частину цих витрат через субсидії. Оскільки ця доплата береться з бюджету держави, треба пам'ятати, що наше марнотратство повертається

до нас же самих. Треба завжди усвідомлювати необхідність ощадливого витрачання газу і води, які приносять в наш дім зручність і комфорт.

Економія часу

Нераціонально витрачений час теж призводить до марнотратство. Ведення домашнього господарства забирає багато часу. Треба розподіляти обов'язки по дому на всіх членів сім'ї, щоб вони не лягли тягарем на плечі лише матері чи жінки. Зручно користуватися послугами служби побуту. Заощаджений час піде на відпочинок і задоволення духовних потреб.

Контрольні питання:

1. Як ви розумієте правила економії в домашньому господарстві. Назвіть джерела економії.
2. Які виплати ми робимо щомісяця на утримання житла?
3. Що означає раціональна експлуатація комунальних послуг. Наведіть приклад економії електроенергії.
4. Як зберегти тепло в оселі?
5. Чому треба берегти воду, газ?
6. Як можна практично застосовувати правила економії на виготовленні побутових дрібничок із залишків.

10 клас

Культурні потреби

Загальна культура та культура поведінка окремої людини суттєво впливає на взаємовідносини між людьми в родинних стосунках, колективі, суспільстві. Кожна людина повинна відвідувати бібліотеку, музеї, виставки, театри, мандрувати. Це забезпечує та зумовлює рівень її зовнішньої та внутрішньої культури та визначає місце у суспільстві.

Культурні потреби – це духовні потреби людини. В сімейному бюджеті необхідно планувати витрати на задоволення і розвиток цих потреб всіх

членів сім'ї (витрати на кіно, театр, відвідання музеїв, виставок, придбання книг, касет, платівок, організацію відпочинку тощо).

Плануючи сімейний бюджет, особливу увагу треба звертати на цю статтю витрат, щоб задоволення матеріальних потреб не поглинало її.

Недостатній рівень свідомості й культури споживання веде до того, що деякі сім'ї занадто захоплюються придбанням дорогого модного одягу, або витрачають гроші на їжу, вишукані речі і т. ін.

Планування сімейного бюджету допоможе уникнути цих крайностей і знайти золоту середину – міру.

Окрім культурних потреб, в сім'ї є поточні витрати: на проїзд у транспорті, на лагодження одягу та взуття, хімічищення одягу, купівля медикаментів, предметів особистої гігієни, косметики; дитячих іграшок, подарунків; кишенькові гроші для дітей та інші дрібниці, непередбачені витрати. Плануючи, не забувайте виділяти гроші й на цю статтю витрат.

Планування культурних потреб та інших витрат

Культурні потреби можна поділити на такі групи витрат:

- щоденні (купівля газет, журналів);
- поточні (книги, касети, платівки);
- щомісячні (квитки в кіно, театр, відвідання секцій тощо);
- одноразові (купівля комп'ютерів, мобільних телефонів, турпоїздки, відпочинок).

Слід зазначити, що щоденні, поточні та щомісячні витрати вимагають помірних витрат і їх планують на місяць, а одноразові - це витрати, які можуть бути 1 – 2 рази на рік і вимагають великих грошей. Такі культурні потреби плануються заздалегідь – в річному плані, поряд з великими покупками.

Розглянемо планування культурних потреб в місячному плані.

1. Від прибутку за місяць вирахуємо вже відомі нам витрати – обов'язкові платежі плюс витрати на харчування.

2. Решту суми треба уважно і ретельно вивчити і розумно нею розпорядитись. Її треба використати на задоволення культурних потреб, плату за проїзд, господарчо-побутові потреби, предмети особистої гігієни, медикаменти та інші поточні витрати.

3. Записати і підрахувати витрати.

4. Від суми, яку отримали після обов'язкових платежів і витрат на харчування, віднімаємо витрати на культурні потреби й інші витрати. Якщо є залишок, це дуже добре – це вільні гроші, які можемо відкласти чи витратити. Якщо не вистачає, треба відкоригувати план.

Нове із старого

Викидаючи непотрібні предмети, старі речі, зношене взуття, залишки хліба, продуктів на смітник, ми рідко замислюємося, що вони ще можуть нам прислужитися, що це – наші гроші.

Давайте глянемо на викинуті речі очима ошадливого господаря:

- від старих чобіт можна відпороти «блискавку», відрізати шкіряні халяви, а з них пошити кімнатні капці;
- деякі речі (дитячий одяг, взуття, непотрібні предмети) можна віднести до комісійного магазину;
- зі старих суконних пальт пошити теплу спідницю, ковдру, плед, жилет тощо;
- з плащів, курток – сумку, одяг для дорослих – перешити дітям;
- можна переробити один вид одягу в інший: обрізати або доточити в одязі рукава, низ і т. ін.;
- зі зношеної білизни можна зробити серветки для кухні;
- з залишків хліба та інших продуктів можна приготувати смачні страви. Загляньте до кулінарної книги – вона підкаже.

Головна порада – не поспішайте викидати, а візьміть річ і подивіться на неї ще раз; можливо, щось і придумаете.

Щоб продовжити життя речей, зберегти їх вигляд, їх призначення, необхідно дотримуватися певних правил:

- 1) Ощадливо ставитися до них;
- 2) Правильно користуватись ними;
- 3) Своєчасно ремонтувати, доглядати за ними.

Особливо швидко зношуються одяг і взуття. Є прислів'я: «Бережи одяг знову, а здоров'я – з молоду». Поки річ нова, вона має естетичний вигляд. Якщо правильно використовувати одяг і взуття (за призначенням, з урахуванням погоди, використовуючи робочий спецодяг), термін носіння одягу і взуття значно подовжиться. При цьому не слід забувати своєчасно і правильно доглядати за ним. З правилами догляду за одягом і взуттям ви вже знайомі.

Бережливого догляду потребують всі речі в оселі: меблі, килими, посуд, предмети кімнатного облаштування, спальні речі (ковдри, подушки, матраци тощо).

Заощадження

Якщо зі знанням справи і ощадливо вести домашнє господарство, можна розраховувати на чистий прибуток. Це ті гроші, що залишаються в сім'ї після вирахування всіх статей витрат, саме ті гроші, які ми можемо відкласти, заощадити на відпустку, купівлю автомобіля, подорож тощо.

Джерела заощаджень:

- чистий прибуток сім'ї (основне джерело);
- допомога родичів (молодій сім'ї);
- премії, різні допомоги;
- виграші;
- прибуток від підсобного господарства.

Найкраще зберігати заощадження в ощадному банку, де на вкладені гроші нараховують проценти (прибуток). Це захистить ваші гроші від крадіжок чи від спокуси на непередбачені витрати.

При внесенні грошей до ощадбанку вперше необхідно мати паспорт. На ваше ім'я відкривається рахунок. На руки вкладнику видається договір, що зазначається між банком та клієнтом на визначений термін. Договір вкладник повинен уважно і ретельно прочитати і надалі діяти відповідно складеного документу. Для отримання вкладу необхідно теж мати паспорт і свій екземпляр договору.

Вклади бувають прості (поточні) і термінові (довгострокові), а також цільові (до запитання, дитячі, подарункові та ін.).

Цінні папери. Кредит. Страхування

Цінними паперами називають такі папери, які видаються в обмін на значну суму грошей. Цінні папери купуються. Нашим громадянам відомий такий вид цінних паперів, як облігації. Із змінами в економічними житті держави за останні роки при формуванні ринкових відносин з'явилися нові слова: «приватизація», «приватизаційний чек», «акціонерне товариство», «акція», «сертифікат», «дивіденди» та ін. Ці поняття все активніше входять в наше життя.

До цінних паперів сьогодні відносять акції, сертифікати, приватизаційні чеки, облігації.

Приватизаційний чек – це грошова сума, визначена на кожного громадянина країни. Власник приватизаційного чека за власним бажанням вкладає його в підприємство і стає його членом (акціонером).

У зв'язку з приватизацією державних підприємств підприємства продають акції. Акції – це вид цінних паперів. Вилучені гроші – які підприємство направляє на розширення, розвиток, зміну профілю. В разі успішного розвитку підприємство отримує прибуток. Ціна акцій зростає, а власники їх отримують дивіденди – чистий прибуток на свої гроші. В разі банкрутства (розорення) гроші пропадають, акції втрачають цінність.

Широку діяльність розгортають і різноманітні банки (національні, акціонерні, приватні). Банк – це установа, яка приймає гроші на зберігання та

виконує грошові операції. Банк продає акції, сертифікати, надає кредит підприємствам та громадянам.

Кредит – це грошова сума, яка видається банком окремим особам або підприємствам на певний термін під проценти для налагодження та розвитку підприємства, будівництва, фермерства та ін. Дуже важливою для банків є спроможність кредиторів повернути гроші своєчасно, тому часто кредити видаються під заставу власного майна, коштовностей, нерухомості.

Існувала форма придбання великих речей «в кредит». Продаж в кредит здійснювався магазинами при наявності у покупця документів, які засвідчували його платоспроможність. Зараз такі операції здійснюються між кооперативами, підприємствами, організаціями на основі домовленостей і спільного інтересу.

Страховання – внесення коштів в різні страхові компанії з різними цілями. Страхуються від нещасних випадків, хвороби, пожеж, крадіжок; страхують дітей, літніх людей; страхуються підприємства, транспортні засоби тощо.

Страхуються на час подорожі, на рік, на п'ять років, до повноліття, до виходу на пенсію і т. ін. Одноразові страхові суми вносяться на короткі строки, а довгострокове страхування передбачає щомісячні внески.

Зараз набуває поширення страхова медицина. Медична допомога буде надаватися її членам. Вона забезпечить кращим медичним обслуговуванням, ліками.

Загальнонародне та практичне значення лотерей.

Каси взаємодопомоги

Хто має вільні гроші, любить грати і ризикувати, може придбати квитки лотереї. Ймовірність виграшів дуже невелика, але декого захоплює розмір суми чи цінність речі виграшу, наприклад, автомобіль, квартира, кілька мільйонів карбованців тощо. І все це за мізерну суму вартості лотерейного квитка. Але не слід занадто захоплюватись. Купіть одну, дві «лотерейки» й досить. Не виграєте – не шкода буде витрачених грошей.

Особливо треба стерегтись сумнівних ігрищ і розіграшів лотерей на вулицях, пляжах, у парках. У них одна мета – обдурити вас. Обходьте їх! Вони при вас дадуть витрати своїм співучасникам, а сторонню людину обов'язково обдурять. Якщо вам хочеться купити лотерейний квиток, зробіть це у банку чи на пошті.

Зараз існують різні види лотерей: приурочені до якоїсь дати (свято, ювілей); просто лотереї.

Частина коштів від реалізації лотерей іде на виграші, а більша частина – на цільове призначення (будівництво пам'ятника, музею і т.ін.). Якщо на ваш квиток і не випав виграш, ваші гроші підуть на загальнонародну справу.

Лотерейні квитки перевіряють за лотерейною виграшною таблицею. Якщо збігаються номери серії і квитка – вам повезло! Вказана сума чи річ проти нього – ваша. Отримують виграш у зазначеному місці.

Існує ще й така форма взаємодопомоги, як каса взаємодопомоги. Вона виникає в якомусь колективі із внесків її членів. Кошти каси витрачались також на спільні потреби (ювілеї, іменини тощо). Член каси взаємодопомоги міг отримати також від неї і кредит. Кредит міг повертатись протягом тривалого часу. Це дуже зручна форма.

Контрольні питання:

1. Назвіть витрати, які належать до культурно-освітніх потреб. Які особливості планування цих витрат?
2. Виконання підрахунків витрат на культурно-освітні потреби на конкретних прикладах (на 1 людину, на 3-х чоловік).
3. Назвіть джерела формування заощаджень в сім'ї.
4. Де краще зберігати гроші? Розкажіть, як відкривається рахунок в ощадному банку.
5. Які папери називають цінними. Що таке акція, сертифікат, облігація?
6. В яких випадках ми користуємось кредитом?
7. Що таке страхування? Назвіть види страхування.

8. Які ви знаєте види лотерей. Яке значення мають лотереї. Як перевірити лотерею. Які правила одержання виграшів.

Розділ III. Орієнтовні плани занять до розділу «Бюджетні сім'ї»

7-й клас - 4 години

1.Тема: БЮДЖЕТ СІМ'Ї

Мета: Ознайомити учнів з елементами сімейної економіки, складовими частинами бюджету сім'ї.

Завдання: Формувати уявлення про джерела прибутку сім'ї та її прожитковий мінімум; розвивати пам'ять та мислення шляхом визначення складових бюджету та його обсягу; планувати прибутки і витрати; виховувати поважне відношення до бюджету сім'ї.

Обладнання: плакати, книги обліку сімейного бюджету (зразок).

Словник: бюджет, економіка, облік, прибутки, витрати, економіст.

Хід заняття

I. Організація учнів.

II. Повторення вивченого.

1. Які ви знаєте підприємства, що розташовані поблизу нашої школи?
2. Які види продукції вони випускають?
3. Які ви знаєте назви робітничих спеціальностей?

III. Мотивація навчальної діяльності.

IV. Повідомлення нової теми.

V. Подання нового матеріалу.

1. Бюджет сім'ї – складова частина сімейної економіки.
2. Формування сімейного бюджету.
3. Вправи учнів з планування сімейного бюджету, аналіз.

Текст для запису. Сімейний бюджет – розпис грошових прибутків і витрат на певний строк. Планувати – значить передбачати.

VI. Закріплення знань:

1. Що означає слово «бюджет»?

2. Які статті бюджету?
3. Що означає планувати?
4. Для чого потрібно вести книгу обліку?

2.Тема: ДЖЕРАЛА ПРИБУТКІВ

Мета: Визначити основні джерела прибутків сімейного бюджету.

Завдання: Формувати уявлення про джерела прибутку сім'ї: заробітна плата, пенсія, стипендія; розвиток наочно-логічного мислення під час виконання вправ з підрахунку бюджету сім'ї; вчити учнів аналізувати бюджет сім'ї та приймати рішення.

Обладнання: таблиці.

Хід заняття

I. Організація учнів.

II. Логопедична розминка.

III. Повторення вивченого.

1. Що таке сімейний бюджет?
2. Як називаються складові частини сімейного бюджету?
3. З якою метою ми робимо записи?
4. Як підраховується бюджет сім'ї?

IV. Мотивація навчальної діяльності.

V. Повідомлення теми уроку.

VI. Подання нового матеріалу.

1. Основні джерела прибутків в сім'ї.
2. Громадські фонди споживання.
3. Інші прибутки.

Текст для запису. Прибутки складаються з суми грошових виплат – зарплати, пенсій, стипендій, дотацій, допомога від різних джерел, отримуваних членами сім'ї.

VII. Закріплення знань.

1. Назвіть, з чого складаються прибутки сім'ї?

2. Яку роль відіграють в сімейному бюджеті прибутки від підсобного господарства?
3. Назвіть, які пільги ми отримуємо від громадських фондів споживання?
4. Які ви знаєте інші прибутки?

VIII. Вправи у підрахунку прибутків їх аналіз.

3.Тема: ЗАРОБІТНА ПЛАТА ЧЛЕНІВ СІМ'Ї, ПЕНСІЇ

Мета: Дати уявлення про порядок і умови одержання зарплати, пенсії.

Завдання: Закріплювати уявлення про джерела прибутку сім'ї: заробітна плата, пенсія, стипендія; Виховувати звичку контролювати прибутки в сім'ї; Коригувати мислення, пам'ять шляхом виховання у учнів уміння співвідносити бажання і потреби з можливостями бюджету.

Обладнання: пенсійне посвідчення.

Словник: аванс.

Хід заняття

I. Організація учнів.

II. Повторення вивченого матеріалу.

1. Назвати джерела прибутків.
2. Роль громадських фондів споживання для сімейного бюджету.
3. Складові частини фондів споживання.
4. Чи вигідно займатись підсобним господарством?
5. Яке джерело прибутків є основним?

III. Мотивація навчальної діяльності.

IV. Повідомлення теми.

V. Подання нового матеріалу.

1. Що таке заробітна плата?
2. Що таке пенсія і кому її виплачують?
3. Порядок і умови одержання зарплати.
4. Порядок і умови одержання пенсій.

Текст для запису. Зарплата і пенсії – основні джерела прибутків. Зарплату одержують двічі на місяць. Пенсію виплачують один раз на місяць. Аванс – часткова попередня оплата за роботу.

VI. Закріплення знань.

1. Хто одержує зарплату?
2. Хто має право на одержання пенсії?
3. Які бувають види пенсій?
4. Якими пільгами користуються інваліди з дитинства?
5. Порядок та умови одержання зарплати.
6. Порядок та умови одержання пенсії.

VII. Домашнє завдання: запитати у батьків про розмір їхньої зарплати чи пенсії. Уточнити інші джерела прибутків сім'ї.

5.Тема: ВИЗНАЧЕННЯ ПРИБУТКІВ СІМ'Ї.СКЛАДАННЯ ДОРУЧЕННЯ НА ОДЕРЖАННЯ ЗАРПЛАТИ (практична робота)

Мета: Навчити учнів підраховувати прибутки сім'ї, складати доручення на одержання зарплати, пенсії.

Завдання: Розвивати пам'ять та наочно-логічне мислення під час виконання вправ з підрахунку бюджету сім'ї: заробітна плата, пенсія, стипендія; розвивати мовлення та письмо при складанні заяв і доручень на одержання зарплати.

Обладнання: індивідуальні картки, зразок доручення.

Словник: місячні прибутки, річні прибутки.

Хід заняття

- I. Організація учнів.
- II. Повторення вивченого.
 1. Кому виплачують зарплату?
 2. Порядок одержання зарплати.
 3. Кому виплачують пенсії?
 4. Порядок одержання пенсій.

5. Чи у всіх є дані про джерела прибутків сім'ї?

III. Мотивація навчальної діяльності.

IV. Повідомлення теми і завдання уроку.

V. Подання нового матеріалу.

1. Підрахунки прибутків (назвати джерела прибутків).

2. Місячні прибутки.

3. Річні прибутки.

VI. Практична робота.

1. За зразком (індивідуальні картки) зробити підрахунки місячних прибутків своєї сім'ї.

2. Визначити річні прибутки сім'ї на основі середнього місячного прибутку.

3. Скласти доручення на одержання пенсії (за зразком).

Зразок доручення

ДОРУЧЕННЯ

Я, Петренко Микола Іванович, доручаю одержати свою пенсію за травень місяць 2017 року Бондаренку Петру Сергійовичу.

06.04.2017

Підпис

Підпис Петренка М.І. засвідчую:

Директор спец. загальноосвітньої
школи-інтернат № 41 м.Слов'янськ

06.04.2017 р.

Підпис

VII. Підсумки практичної роботи.

1. Аналіз результатів підрахунків.

2. Перевірка складених доручень.

VIII. Підсумки уроку.

1. Чого навчилися на уроці?

2. Які джерела прибутків ми враховуємо при підрахунках місячних, річних прибутків?

3. Як можна визначити середній прибуток на одного члена сім'ї?

4. В яких випадках ми складаємо доручення?

IX. Домашнє завдання: з батьками зробити підрахунки прибутків сім'ї, визначити середній прибуток на кожного члена сім'ї.

8-й клас - 12 годин

1.Тема: ОСНОВНІ СТАТТІ ВИТРАТ (ХАРЧУВАННЯ, УТРИМАННЯ ЖИТЛА, ОДЯГ І ВЗУТТЯ, КУЛЬТУРНІ ВИТРАТИ, ДОПОМОГА РОДИЧАМ)

Мета: Навчити визначати в своїй сім'ї основні витрати і контролювати їх.

Завдання: Формувати стійкі поняття про сімейний бюджет та основні види витрат у родині; Вчити ощадливості шляхом обліку і планування; виховувати у учнів вміння усвідомлювати власні потреби, співвідносити їх із можливостями сімейного бюджету; Коригувати мислення, пам'ять при визначенні основних статей витрат.

Обладнання: таблиці.

Словник: культурні витрати, пеня, борг.

Хід заняття

- I. Організація учнів.
- II. Повторення вивченого в 7-му класі, тема «Бюджет сім'ї», «Прибутки».
- III. Мотивація навчального процесу.
- IV. Повідомлення нової теми уроку.
- V. Подання нового матеріалу.
 1. Характеристика основних витрат.
 2. Обов'язкові щомісячні платежі (квартплата, внески до кооперативу, за телефон, електроенергію, теплопостачання, утримання дітей в дитячому садку, навчання дітей в секціях, додаткові уроки, страхування тощо).
 3. Економія витрат.

Текст для запису. Основні статті витрат: витрати на харчування, утримання житла, купівля одягу і взуття, культурні потреби.

- VI. Повторення вивченого матеріалу.

1. Назвіть складові частини бюджету.
2. Що ми відносимо до витрат?
3. Назвіть обов'язкові щомісячні платежі.
4. Назвіть джерела економії в домашньому господарстві.
5. Як визначити витрати в сім'ї?

2.Тема: ПЛАНУВАННЯ ВИТРАТ НА ДЕНЬ, ДВА ТИЖНІ З УРАХУВАННЯМ СІМЕЙНОГО БЮДЖЕТУ І СКЛАДУ СІМ'Ї (Практична робота)

Мета: Навчити учнів планувати витрати на визначений термін.

Завдання: Формувати вміння визначати витрати сім'ї на визначений термін на конкретних прикладах. Коригувати пам'ять, мислення шляхом підрахунку витрат на день, тиждень, два тижні відповідно сімейного бюджету. Виховувати акуратність, чіткість у записах обліку.

Обладнання: індивідуальні картки, таблиці, зразки запису, рахівниці, олівці.

Словник: періодичні, одноразові, щоденні витрати.

Хід заняття

- I. Організація учнів.
- II. Повторення вивченого матеріалу.
 1. Назвіть статті витрат.
 2. Назвіть обов'язкові щомісячні платежі.
 3. На які групи поділяються витрати?
 4. На яку статтю витрат йде більша частина сімейного прибутку?
 5. Що називають нормою споживання?
 6. Назвіть джерела економії в домашньому господарстві.
 7. Які витрати можна віднести до щоденних?
- III. Мотивація навчальної діяльності.
- IV. Повідомлення теми уроку.
- V. Подача нового матеріалу.
 1. Вивчити таблицю № 2 «Статті витрат».

2. Визначити щоденні витрати (харчування, проїзд).
3. Планувати – значить передбачати (план, список продуктів, врахування ціни).

Текст для запису. Щоб визначити суму, яку ми можемо витратити щодня, необхідно від суми прибутків відрахувати обов'язкові платежі, обов'язкові витрати на купівлю одягу чи взуття, різницю поділити на 30 днів. Отримане число і буде тією сумою, яку ми можемо витратити щодня на сім'ю.

VI. Практична робота.

Виконання підрахунків за зразком (індивідуальні картки):

- а) визначення суми, яка залишається від прибутків після обов'язкових платежів;
- б) визначення суми, яку може витратити сім'я щодня;
- в) визначення суми, необхідної сім'ї на два тижні.

VII. Підсумки практичної роботи:

- а) перевірка робіт;
- б) аналіз результатів.

VIII. Підсумки уроку. Закріплення знань.

1. Що значить планувати?
2. Що необхідно знати при плануванні?
3. Як визначити витрати на день?
4. Як визначити витрати на два тижні?

IX. Домашнє завдання: зробити аналогічні підрахунки в сім'ї за допомогою батьків.

3. Тема: ВИТРАТИ НА ХАРЧУВАННЯ

Мета: Навчити учнів складати план витрат на харчування на день, тиждень, місяць (заготівлі).

Завдання: Виховувати раціональний підхід при плануванні витрат сім'ї на харчування на день, тиждень, місяць; прищеплювати ощадливість при

плануванні витрат; коригувати мисленнєві процеси шляхом співвідношення прибутку сім'ї і витрат на харчування.

Обладнання: таблиці, індивідуальні картки.

Словник: раціональне харчування.

Хід заняття

- I. Організація учнів.
- II. Повторення вивченого.
 1. Як визначити суму щоденних витрат?
 2. Як визначити суму двотижневих витрат?
 3. Назвати основні статті витрат в сім'ї.
 4. Обов'язкові платежі.
 5. Пригадати з теми «Харчування», що зветься раціональним харчуванням.
- III. Мотивація навчальної діяльності.
- IV. Повідомлення нової теми.
- V. Подання матеріалу.
 1. Витрати на харчування – найбільш вагомі серед витрат.
 2. План витрат на харчування:
 - а) витрати на обіди, сніданки в їдальнях;
 - б) витрати на домашнє харчування – щоденні витрати;
 - в) продукти «на потім» (консервування, соління);
 - г) сезонні заготівлі (овочів, фруктів) – періодичні.

Текст для запису. Витрати на харчування ми робимо щодня. Необхідно знати, де всі члени сім'ї будуть харчуватися, скільки коштуватиме обід в їдальні.
- VI. Закріплення нового матеріалу.
 1. Яку частину сімейного бюджету складають витрати на харчування?
 2. Навести список витрат на харчування.
 3. Що ми відносимо до щоденних витрат при плануванні витрат на харчування?
 4. Як скласти план витрат на харчування на місяць, тиждень, день?

5. Назвати правила економії при харчуванні.
 6. Назвати правила купівлі продуктів.
- VII. Підсумки уроку. Оцінювання.
- VIII. Домашнє завдання: які витрати на харчування в вашій сім'ї?

4. Тема: ОБЛІК ВИТРАТ НА ХАРЧУВАННЯ (Практичне заняття).

Мета: Навчити учнів обчислювати витрати на харчування щодня, щотижня, щомісяця та заготівлі.

Завдання: Виховувати передбачливість, чіткість і акуратність у записах. коригувати мислення, пам'ять під час підрахунку кількості продуктів та їх вартості; розвивати наочно-логічне мислення шляхом визначення та планування витрат на харчування на визначений термін.

Обладнання: таблиці, індивідуальні картки, електронні облікові машинки.

Хід заняття

- I. Організація учнів.
- II. Повторення вивченого матеріалу.
 1. Як обчислити витрати на харчування?
 2. Що необхідно знати, щоб спланувати витрати на день, тиждень, місяць?
- III. Мотивація навчальної діяльності.
- IV. Повідомлення теми уроку.
- V. Практична робота.
 1. Що таке облік?
 2. «Касова книга» сім'ї або книга обліку.
 3. Виконання підрахунків за зразком (індивідуальні картки).
- VI. Підсумки практичної роботи.
- VII. Домашнє завдання: зробити облік витрат на харчування на тиждень, місяць.

5.Тема: УТРИМАННЯ ЖИТЛА – 2 години

Мета: Ознайомити учнів з основними витратами на утримання житла.

Завдання: Ознайомити учнів з порядком плати за квартиру, телефон, електроенергію, газопостачання, комунальні послуги; за ремонтні роботи; вчити оформляти документацію на оплату житлової площі та комунальних послуг; формувати у школярів наочно-логічне мислення шляхом розуміння економії енергоресурсів та їх вартості.

Обладнання: зразки документації, квитанції.

Словник: комунальні послуги, квитанція.

Хід заняття

- I. Організаційний момент.
- II. Повторення вивченого матеріалу.
 1. Що таке облік?
 2. Як ведеться «касова книга» сім'ї?
 3. Як ведуться записи в книзі?
 4. Як обчислити витрати на харчування?
- III. Мотивація навчальної діяльності.
- IV. Повідомлення теми уроку.
- V. Подання нового матеріалу.
 1. Утримання житла.
 2. Комунальні послуги.
 3. Оформлення документації.
 4. Порядок оплати за житлову площу, комунальні послуги, електроенергію, телефон, сантехнічні роботи, витрати на капітальний ремонт.

Текст для запису. Комунальні послуги – це послуги по забезпеченню житла гарячою і холодною водою, газом.
- VI. Закріплення вивченого.
 1. Назвати витрати на утримання житла.
 2. Назвати комунальні послуги.
 3. Порядок оплати за житлову площу, комунальні послуги, електроенергію.
 4. Порядок оплати за телефон і міжміські переговори.

5. Порядок оформлення документації.
- VII. Підсумки уроку. Оцінювання з мотивацією.
- VIII. Завдання додому: заповнити квитанції на оплату житла, телефону, електроенергії.

6.Тема: ОФОРМЛЕННЯ ДОКУМЕНТАЦІЇ НА ОПЛАТУ ЖИТЛОВОЇ ПЛОЩІ, КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ, ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ, ТЕЛЕФОНУ (Практичне заняття).

Мета: Навчити учнів оформляти документацію на оплату комунальних послуг.

Завдання: Вчити учнів знімати показання лічильника електроенергії, водопостачання, газопостачання, виконувати підрахунки, заповнювати документацію. Коригувати наочно-логічне мислення при визначенні показників лічильників та їх вартості. Виховувати охайність при заповнюванні квитанцій і при підрахунках.

Обладнання: бланки квитанцій, зразки заповнення квитанцій, таблиці тарифів.

Словник: лічильник, тарифи, квт/година.

Хід заняття

- I. Організація учнів.
- II. Перевірка домашнього завдання.
- III. Повторення вивченого матеріалу.
 1. Які виплати ми робимо щомісяця на утримання житла?
 2. Назвати комунальні послуги.
 3. Які квитанції необхідно мати для оформлення платежів?
 4. Як оплачується телефон?
 5. Як оплачуються міжміські переговори?
- IV. Мотивація навчальної діяльності.
- V. Повідомлення теми уроку.
- VI. Практична робота.

1. Заповнення квитанцій.
 2. Зняття показання лічильника електроенергії (таблиця).
 3. Таблиця тарифів житлової площі, комунальних послуг, електроенергії, газопостачання.
- VII. Підсумки практичної роботи: перевірка акуратності і чіткості записів у квитанціях.
- VIII. Підсумки уроку. Оцінювання з мотивацією.

7.Тема: ЕКСКУРСІЯ ДО ОЩАДНОГО БАНКУ

Мета: Ознайомити учнів з порядком оплати в касі ощадбанку.

Завдання: Вчити учнів здійснювати оплату комунальних послуг в касі ощадбанку. Виховувати культуру поведінки і спілкування в громадських місцях.

Хід екскурсії

- I. Організація учнів.
- II. Повідомлення теми екскурсії.
- III. План екскурсії.
 1. Ознайомлення з роботою касира.
 2. Спостереження за поведінкою людей в даній ситуації, їхньою мовою, діями.
 3. Підсумки екскурсії:
 - а) які квитанції необхідно заповнити перед тим, як іти до каси?
 - б) які правила існують при оплаті за телефон, квартиру, електроенергію?
 - в) правила оформлення квитанцій.

8.Тема: ВЕЛИКІ ПОКУПКИ (МЕБЛІ, ОДЯГ, ВЗУТТЯ ТОЩО)

Мета: Дати учням уявлення про вартість великих покупок, визначення їх кількості для сім'ї.

Завдання: Формувати практичність та ощадливість при визначенні та плануванні великих покупок для сім'ї; розвивати раціональне ставлення до

витрат відповідно матеріальних можливостей сім'ї; виховання у учнів вміння усвідомлювати власні потреби, співвідносити їх із можливостями сімейного бюджету.

Обладнання: зразки меблів, побутових приладів, одягу, взуття.

Словник: меблі для вітальні, куточок учня, м'який куточок, спальний гарнітур.

Хід заняття

- I. Організація учнів.
- II. Повторення вивченого
 1. Назвати витрати по утриманню житла.
 2. Як зняти показання з електролічильника?
 3. Як визначити витрати електроенергії?
 4. Як підрахувати оплату за електроенергію?
 5. Порядок оплати за телефон і міжміські переговори.
 6. Джерела економії
- III. Мотивація навчальної діяльності.
- IV. Повідомлення теми уроку.
- V. Подача нового матеріалу.
 1. Великі покупки.
 2. Фонди нагромадження (ощадні банки).
 3. Як здійснити покупку?
 4. Вивчення технічних якостей побутових приладів, телерадіоприймачів тощо.
 5. Джерела економії.

Текст для запису. Щоб купувати речі, необхідно:

1. Ідучи до магазину, точно визначати, яку річ хочете придбати (модель, марку, фасон, розмір, технічні дані, призначення тощо).
2. Розпитати про приблизну ціну.
3. Не купувати поспіхом, бо куплена річ може потім не підійти за розміром, кольором і т.ін.

4. Не купувати те, що всі купують. Можливо, вам у цьому товарі немає потреби.
5. Купуйте товари хорошої якості, якщо навіть вони дорожчі. Порадьтеся з досвідченими в цьому питанні людьми.
6. Не купуйте одяг і взуття без примірки.
7. Плануйте покупки!

VI. Закріплення вивченого.

1. Як часто ми купуємо одяг, взуття, побутові прилади, меблі?
2. Що належить до убранства квартири?
3. Порядок купівлі одягу.
4. Порядок купівлі взуття.
5. Порядок купівлі габаритних речей (меблів, холодильника і т. ін.).
6. Оплата транспортних послуг.

VII. Підсумки уроку. Оцінювання з мотивацією.

9.Тема: ПЛАНУВАННЯ ВЕЛИКИХ ПОКУПОК (МЕБЛІВ, ПОБУТОВИХ ПРИЛАДІВ, ОДЯГУ, ВЗУТТЯ), ДОПОМОГА РОДИЧАМ, ВІДПУСТКА

Мета: Навчити учнів планувати великі покупки для сім'ї.

Завдання: Формувати у учнів вміння, визначати види і фасони необхідних речей, їх моделі, марки, ціну; розвивати уміння орієнтуватись в товарах, моді, досягненнях техніки; виховувати раціональність при плануванні витрат на великі товари, відпустки, допомогу родичам; виховувати правильне відношення до сучасної реклами на дані витрати.

Обладнання: довідники асортименту товарів, їх ціни. Ілюстрації зразків меблів, побутової техніки, одягу, тканин, взуття.

Словник: накопичення, реклама.

Хід заняття

- I. Організація учнів.
- II. Повторення вивченого.

1. Правила купівлі речей.
 2. Як зібрати гроші на велику покупку?
 3. Порядок купівлі меблів.
 4. Порядок купівлі побутової техніки.
- III. Мотивація навчальної діяльності.
- IV. Повідомлення теми уроку.
- V. Подача нового матеріалу.
1. Планування – основна умова придбання великих речей.
 2. Економія – одна з складових частин купівлі великих речей.
 3. Особисті накопичення – матеріальна база великих покупок.
 4. Використання кредиту, позички в касах взаємодопомоги, допомоги родичів.
 5. Додаткові заробітки.
- Текст для запису. Планування допомагає зберегти гроші, надає можливості накопичення їх і забезпечення потреби сім'ї в великих покупках.
- VI. Закріплення вивченого:
1. З чого формуються сімейні накопичення?
 2. Де зберігають вільні гроші?
 3. Як підрахувати нагромадження за рік?
 4. Що необхідно знати при купівлі телевізора?
- VII. Підсумки уроку. Оцінювання з мотивацією.

10.Тема: ЕКСКУРСІЯ ДО МАГАЗИНУ

Мета: Вчити учнів знайомитись з необхідним асортиментом товарів у магазинах.

Завдання: Формувати у учнів уявлення про магазини визначеного асортименту (меблі, побутові прилади, одяг, взуття); розвивати уміння орієнтуватись в товарах та приймати правильне рішення при купівлі; формувати наочно-логічне мислення шляхом визначення якості товару та

його ціни; виховувати раціональне відношення при виборі товару та співвідношенні його ціни, сімейного бюджету та заощаджень.

Хід екскурсії

- I. Організація учнів.
- II. Повідомлення теми екскурсії та завдань.
- III. План екскурсії.
 1. Визначити, з якими товарами будемо знайомитись.
 2. Розмова з продавцем відділу.
 3. Ознайомлення з технічним паспортом товару.
 4. Огляд товару, характеристика.
- IV. Підсумки екскурсії.

План

(орієнтовний план екскурсії)

I. Організація учнів включає повторення правил поведінки в громадських місцях, правил дорожнього руху, визначення маршруту.

II. Проведення екскурсії передбачає підготовчу бесіду про задачі екскурсії, знайомство з об'єктом, розповідь працівника даного закладу, спілкування зі співробітниками, розподіл практичних завдань, які учні мають виконати під час уроку.

Для вирішення проблеми спілкування, поліпшення формування соціальних навичок, можна використовувати елементи гри, або моделювання реальної ситуації.

Розвиток компетентності у спілкуванні, вироблення навичок виходу із складних ситуацій, навчання дітей вступати в діалог з оточенням проводяться у такій послідовності. Спочатку вчитель пояснює учням: як правильно вступати в контакт з людиною; з чого починати розмову зі співрозмовником; як правильно побудувати питання, почувавши себе спонтанно і невимушено. Наступним етапом є пояснення учням як розвивати діалог, одержуючи при цьому відомості для виконання практичного завдання; переходити з позиції людини, що говорить, на позицію людини, яка

слухає; адекватно відповідати на репліку співрозмовника. І, нарешті: як урахувувати інформацію, отриману в процесі спілкування зі співрозмовником; аналізувати обставини та долати утруднення для виконання практичної частини завдання.

Учитель обговорює з дітьми можливі варіанти розмов, пропонує завдання. 1) Вибрати в магазині зимовий одяг; 2) Вибрати одяг для відпочинку.

Учні повинні знайти відділ, де знаходиться такий одяг, визначити його види, поцікавитися інформацією про якість товару, його ціну. Обравши один з видів відповідного товару школярі повинні прийняти рішення, як перевірити, чи підходить він йому. Діти вчаться робити покупку, оплачувати її в касі. Завдання докладно розбирається, обговорюються джерела інформації, за допомогою яких можна отримати необхідні дані.

Ш. Підсумки екскурсії, заключна бесіда.

Назвати правила, яких слід дотримуватись при купівлі товарів

11. Тема: ПІДСУМКОВИЙ УРОК ЗА ТЕМОЮ «ОСНОВНІ СТАТТІ ВИТРАТ»

Мета: закріпити та перевірити знання учнів з проблеми «основних витрат сім'ї».

Завдання: Систематизувати знання учнів з питання основних доходів та витрат сім'ї; формувати наочно-логічне мислення шляхом складання книги обліку. Виховувати акуратність і послідовність в записах.

Обладнання: зразок книги обліку, зразки заповнення книги обліку.

Хід уроку

- I. Організація учнів.
- II. Перевірка документації обліку.
 1. Статті прибутків сім'ї.
 2. Статті витрат сім'ї.
 3. Зразки планування витрат та їх облік.

- Ш. Перевірка знань учнів.
- 1. Відповіді на запитання (індивідуальні картки).
- 2. Колективна перевірка.
- ІV. Складання книги обліку для сім'ї (оформлення).
- V. Підсумки уроку. Оцінювання з мотивацією.

12. Тема: ЕКСКУРСІЯ ДО ЖЕКУ, ДЕЗУ

Мета: Ознайомити учнів з призначенням і службами ЖЕК-ів і ДЕЗ-ів.

Завдання: формувати уявлення про необхідність користування громадянами службами ЖЕК-ів і ДЕЗ-ів; ознайомити учнів з порядком виклику майстрів, слюсарів, електриків (заявки по телефону чи особисто). Виховувати культуру спілкування, розвивати усне мовлення.

Хід екскурсії

- I. Організація учнів.
- II. Ознайомлення з завданням екскурсії.
- III. Повторення правил хорошого тону, культури спілкування з незнайомими людьми, правил дорожнього руху.
- IV. Проведення екскурсії.
 - 1. Що таке ЖЕК, ДЕЗ?
 - 2. Служба ЖЕК-ів, ДЕЗ-ів.
 - 3. Порядок викликів майстрів.
 - 4. Порядок оплати за різні види робіт.
- V. Підсумки екскурсії.
 - 1. Для чого існують ЖЕК-и і ДЕЗ-и?
 - 2. Як викликати слюсаря-сантехніка?
 - 3. Правила поведінки з незнайомими людьми.

9-й клас – 10 годин

Тема: ПОРЯДОК ОПЛАТИ КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ (Практичне заняття).

Мета: Навчити учнів здійснювати оплату комунальних послуг помешкання, в якому вони проживають.

Завдання: Вчити учнів знімати показання лічильника електроенергії, водопостачання, газопостачання, виконувати підрахунки, заповнювати документацію. Коригувати наочно-логічне мислення при визначенні показників лічильників та їх вартості. Формувати логічне мислення та пам'ять при визначенні періодичності та тарифів на комунальні послуги. Виховувати охайність при заповнюванні квитанцій і при підрахунках.

Обладнання: бланки квитанцій, зразки заповнення квитанцій, тарифи.

Словник: лічильник, тарифи, квт/година.

Хід заняття

I. Організація учнів.

II. Перевірка домашнього завдання.

III. Повторення вивченого матеріалу.

1. Які виплати ми робимо щомісяця на утримання житла?
2. Назвати комунальні послуги.
3. Які квитанції необхідно мати для оформлення платежів?
4. Як оплачується електроенергія?
5. Як оплачуються водопостачання?
6. Як оплачуються газопостачання?

IV. Мотивація навчальної діяльності.

V. Повідомлення теми уроку.

VI. Практична робота.

1. Зняття показання лічильника електроенергії (таблиця).
2. Таблиця тарифів житлової площі, комунальних послуг, електроенергії, газопостачання.
3. Заповнення квитанцій.

VII. Підсумки практичної роботи: перевірка акуратності і чіткості записів у квитанціях.

VIII. Підсумки уроку. Оцінювання з мотивацією.

2.Тема: ЕКОНОМІЯ В ДОМАШНЬОМУ ГОСПОДАРСТВІ (ЕКОНОМІЯ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ, ВОДИ, ГАЗУ, ТЕПЛОТИ, ЧАСУ)

Мета: Прищеплювати учням правила економії в домашньому господарстві.

Завдання: Формувати у учнів поняття економії в домашньому господарстві; розвивати пам'ять і мислення шляхом визначення статей економії в домашньому господарстві; виховувати ощадливість при користуванні енергоресурсами, вміння економити воду, газ, електроенергію.

Обладнання: таблиці

Хід заняття

- I. Організація учнів.
- II. Повторення вивченого.
 1. Що означає слово «економити»?
 2. Назвіть джерела економії в побуті.
 3. На що можна використати заощаджені кошти?
 4. Поясніть слова «скупість», «щедрість», «гостинність», «ощадливість»
- III. Мотивація навчального матеріалу.
- IV. Повідомлення теми уроку.
- V. Подання нового матеріалу.
 1. Зекономлений кіловат.
 2. Раціональна експлуатація електроприладів
 3. Тепло нашої оселі.
 4. Ціна краплі чистої води.
 5. Голубе паливо.
 6. Затрати часу на ведення домашнього господарства
- VI. Закріплення вивченого.
 1. Як можна зберегти енергію, користуючись:
 - а) електроплитою;
 - б) холодильником;
 - в) пилососом;
 - г) праскою тощо.
 2. Як зберегти тепло в оселі?
 3. Чому треба берегти воду, газ?
 4. На що ми витрачаємо свій час?
- VII. Підсумки заняття.

3.Тема: ВИКОРИСТАННЯ ЗАЛИШКІВ ТКАНИНИ, НИТОК І Т.ІН. ДЛЯ ВИГОТОВЛЕННЯ ДИВАННОЇ ПОДУШКИ (М'ЯКОЇ ІГРАШКИ, ПРИЩЕПОК, ГРІЛКИ ДЛЯ ЧАЙНИКА І Т.П.). ПРАКТИЧНА РОБОТА

Мета: навчити учнів практично застосовувати правила економії на виготовленні побутових дрібничок із залишків.

Завдання: Формувати у учнів поняття економії в домашньому господарстві; розвивати аналітичне мислення в процесі раціонального відношення до побутових речей; формувати практичні вміння виготовлення побутових дрібничок із залишків та старих речей; виховувати уміння дбайливо відноситися до предметів домашнього господарства.

Обладнання: кусочки тканини, нитки, ножиці, вата, гудзики, голки, викройки, зразок виробу (диванна подушка, прищепка), індивідуальні картки, технологічні картки.

Хід заняття

- I. Організація учнів.
- II. Повторення вивченого (індивідуальні картки за темою «Економія в домашньому господарстві»).
- III. Мотивація навчальної діяльності.
- IV. Повідомлення теми уроку.
- V. Практична робота.
 1. Розподіл учнів на дві групи: I група виготовляє прищепку, II група – диванну подушечку.
 2. Забезпечити учнів необхідним інвентарем і матеріалами
 3. Пояснення виконання роботи, послідовність операцій на технологічних картках.
 4. Розподіл роботи в кожній групі між учнями.
 5. Правила техніки безпеки.
 6. Самостійна робота учнів.
 7. Допоміжний інструктаж.
- VI. Підведення підсумків практичної роботи.

1. Аналіз виконаних робіт, естетичний вигляд виробу.
 2. Оцінювання роботи учнів.
- VII. Прибирання робочих місць.

10-й клас – 8 годин

1. Тема: ВИТРАТИ НА ЗАДОВОЛЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ПОТРЕБ І ДЕЯКІ ПОТОЧНІ ВИТРАТИ (КВИТКИ В КІНО, ТЕАТРИ, ВИСТАВКИ, ПРОЇЗД, КНИГИ, ПРЕДМЕТИ ОСОБИСТОЇ ГІГІЄНИ, ЛІКИ, РЕМОНТ ОДЯГУ І ВЗУТТЯ ТОЩО)

Мета: Дати учням уявлення про значення і характер культурних потреб.

Завдання: Формувати логічне мислення шляхом відповідального і усвідомленого ставлення до свого вільного часу; коригувати уявлення при плануванні та підрахунку витрат на культурні та щоденні потреби; виховувати позитивне ставлення до мистецтва, цікавитися естетикою і культурою людського суспільства, розвивати мову.

Обладнання: таблиці, приклад культурно-освітніх та виховних заходів (електронний варіант)

Словник: непередбачені витрати, духовність.

Хід заняття

- I. Організація учнів.
- II. Повторення теми «Сімейний бюджет» за 7-й клас.
 1. Що таке сімейний бюджет?
 2. Які складові частини сімейного бюджету?
 3. Назвіть статті прибутків.
 4. Які ви знаєте статті витрат?
 5. Для чого необхідно вести облік прибутків і витрат?
 6. Що таке планування сімейного бюджету?
- III. Мотивація навчальної діяльності.
- IV. Повідомлення теми уроку.
- V. Подача нового матеріалу.

1. Культурні потреби – духовні потреби.
2. Планування культурних потреб.
3. Поточні витрати та їх планування.

Текст для запису. Витрати на культурні потреби – це такі витрати, що йдуть на задоволення та розвиток людини, її культури, освіти, захоплень, естетики. Духовність – це потреба людини у пізнанні себе і навколишнього світу.

VI. Закріплення вивченого.

1. Що ми відносимо до культурних потреб людини?
2. Назвіть інші поточні витрати в сім'ї.
3. Плануючи культурні потреби, які статті треба вирахувати з сімейного бюджету в першу чергу?
4. Яку людину можна назвати культурною?

2.Тема: ПЛАНУВАННЯ ВИТРАТ НА ЗАДОВОЛЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ПОТРЕБ І ДЕЯКІ ПОТОЧНІ ВИТРАТИ (Практична робота).

Мета: Вчити учнів планувати витрати на задоволення культурних потреб сім'ї.

Завдання: Формувати уявлення про культурні потреби людини та їх задоволення; розвивати вміння планувати культурні потреби та обґрунтовувати їх; виховувати у учнів особисті бажання щодо культурних потреб та співвідносити їх зі своїми можливостями;

Обладнання: демонстрація зразків культурно-освітніх та виховних заходів (електронний варіант), зразки ведення записів і підрахунків, індивідуальні картки.

Хід заняття

- I. Організація учнів.
- II. Повторення вивченого.
 1. Що називають культурними потребами?
 2. Назвіть витрати, які належать до культурно-освітніх потреб.
 3. Назвіть поточні витрати.

4. Які особливості планування цих витрат?
- III. Мотивація навчальної діяльності.
- IV. Повідомлення теми уроку.
- V. Практична робота.
 1. Пояснення завдання.
 2. Виконання підрахунків на конкретних прикладах.
- VI. Підсумки практичної роботи.
 1. Перевірка робіт (правильність підрахунків, охайність записів).
 2. Аналіз результатів.
 3. Коригування плану.
- VII. Оцінювання учнів з мотивацією.

3.Тема: ЕКОНОМІЯ В ДОМАШНЬОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Мета: Навчити визначити складові частини економії в домашньому господарстві.

Завдання: Розвивати уміння раціонально розподіляти бюджет, обґрунтовувати витрати, додержуватися правил економії; коригувати мислення шляхом визначення своїх бажань з можливостями сім'ї; виховувати ощадливість при складанні бюджету.

Обладнання: індивідуальні картки, ілюстрації.

Словник: скупість, ощадливість, гостинність.

Хід заняття

- I. Організація учнів.
- II. Повторення вивченого.
 1. Що таке планування?
 2. Назвіть види планування в домашньому господарстві.
 3. З якою метою ми робимо облік?
- III. Мотивація навчальної діяльності.
- IV. Повідомлення теми уроку.
- V. Подання нового матеріалу.

1. Правила економії.
2. Складові частини економії в домашньому господарстві:
 - а) ощадливе ставлення до речей;
 - б) правильний і своєчасний догляд за одягом і взуттям, меблями та іншими речами;
 - в) дотримання правил експлуатації побутової техніки;
 - г) правильне зберігання продуктів, раціональна технологія приготування їжі, заготівля овочів, фруктів, консервування;
 - д) економія електроенергії, газу, води, часу;
 - е) використання залишків старих речей, виготовлення побутових дрібничок своїми руками.

Текст для запису. Правила економії:

1. Систематичний облік.
 2. Врахування реальних можливостей.
 3. Контроль за витратами
 4. Економне ведення домашнього господарства.
- VI. Закріплення знань.
1. Назвати правила економії в домашньому господарстві.
 2. Назвати складові частини економії.
- VII. Підсумки уроку.

4. Тема: ЗАКРІПЛЕННЯ ЗНАНЬ З ТЕМИ «ПЛАНУВАННЯ ПРИБУТКІВ І ВИТРАТ» (Практична робота)

Мета: Закріпити уявлення про планування та витрати бюджету сім'ї.

Завдання: Формувати вміння планувати сімейний бюджет; розвивати вміння витратити гроші в сім'ї відповідно її бюджету; виховувати вміння складати бюджет на визначені терміни (на тиждень, рік, місяць), на підставі складових статей бюджету.

Обладнання: таблиці, зразки; учні повинні мати до уроку зібраний матеріал за цією темою з минулих занять, інформацію зі своїх сімей.

Хід заняття

- I. Організація учнів.
- II. Повторення вивченого.
 1. Що значить планувати сімейний бюджет?
 2. Як планують прибутки?
 3. Як планують витрати?
 4. Назвіть основні статті витрат.
 5. Розкажіть, як складається план на день, місяць, рік.
- III. Мотивація навчальної діяльності.
- IV. Повідомлення теми уроку.
- V. Виконання практичної роботи.
 1. Пояснення завдання.
 2. Складання плану сімейного бюджету на рік, місяць на підставі зібраних даних в своїй сім'ї.
- VI. Підсумки практичної роботи.
 1. Перевірка.
 2. Аналіз результатів.
 3. Оцінювання.

5. Тема: ЗАОЩАДЖЕННЯ, ПРИЗНАЧЕННЯ ЗАОЩАДЖЕНЬ.
ЗБЕРІГАННЯ ГРОШЕЙ В ОЩАДНИХ БАНКАХ.

Мета: Ознайомити учнів з правилами зберігання грошей в ощадного банку,

Завдання: Розширювати знання учнів про форми заощаджень та зберігання грошей; формувати уявлення про види вкладів; коригувати мислення шляхом заощадження грошей з певною метою; розвивати усне та письмове мовлення через складання «Договору» на утримання грошей в ощадбанку; виховувати правильне ставлення до грошей.

Обладнання: зразок бланків документації ощадбанку.

Словник: ощадний банк, чистий прибуток, договір.

Хід заняття

- I. Організація учнів.
- II. Повторення вивченого.
 - 1. Назвіть джерела економії в домашньому господарстві.
 - 2. Чому необхідно економити газ, воду?
 - 3. Які страви можна приготувати з черствого хліба?
 - 4. Що можна виготовити з залишків тканини, пряжі?
 - 5. Як плануються в сім'ї великі покупки, літній відпочинок?
- III. Мотивація навчальної діяльності.
- IV. Повідомлення теми уроку.
- V. Подання нового матеріалу.
 - 1. Заощадження, з чого вони формуються.
 - 2. Ощадні банки і ощадні книжки.
 - 3. Види вкладів.

Текст для запису. При внесенні вкладу оформляється «Договір» між ощадбанком та вкладником на визначений термін, де вказуються умови зберігання та користування вкладом, депозитим.

- VI. Закріплення вивченого.
 - 1. Назвіть джерела формування заощаджень в сім'ї.
 - 2. Де краще зберігати гроші?
 - 3. Розкажіть, як відкривається рахунок в ощадному банку.
 - 4. Як зробити додатковий внесок грошей?
 - 5. Як знімається вклад?
 - 6. Назвіть види вкладів.
 - 7. Оформлення договору.
- VII. Підсумки уроку.
 - 1. Перевірка заповнення бланків.
 - 2. Оцінювання учнів.

6.Тема: ЕКСКУРСІЯ ДО ОЩАДНОГО БАНКУ

Мета: ознайомити учнів з функціями та роботою ощадного банку.

Завдання: Конкретизувати знання учнів про форми заощаджень та зберігання грошей в ощадбанку; закріплювати уявлення про види вкладів; розвивати усне та письмове мовлення через складання «Договору» на утримання грошей в ощадбанку; виховувати культуру поведінки в громадських місцях.

Хід екскурсії

- I. Організація учнів.
- II. Повторення правил дорожнього руху та правил поведінки в громадських місцях.
- III. Повідомлення теми та плану екскурсії.
 1. Спостереження за роботою працівників банку та поведінкою відвідувачів.
 2. Ознайомлення з інформаційним куточком ощадбанку.
 3. Ознайомлення з режимом роботи банку.
- IV. Підсумки екскурсії.
 1. Для чого призначені ощадбанки?
 2. Які функції вони здійснюють?
 3. Розкажіть про порядок оплати за квартиру та комунальні послуги, інші платежі.
 4. Порядок відкриття рахунку в ощадному банку.
 5. Порядок внесення грошей на рахунок.
 6. Порядок зняття грошей з рахунку.
 7. Назвіть види вкладів.
 8. Як необхідно поводитись в ощадних банках?

7. Тема: ЦІННІ ПАПЕРИ. ОБЛІГАЦІЇ. АКЦІЇ ЯК ФОРМА ВКЛАДУ ГРОШЕЙ. КРЕДИТ. СТРАХУВАННЯ

Мета: Ознайомити учнів з видами цінних паперів.

Завдання: Ознайомити учнів з новими формами вкладів, страхуванням, позиками, правилами їх купівлі та оформлення документації; розвивати

пам'ять та наочно-логічне мислення при засвоєнні користування різними видами цінних паперів залежно від їх призначення; формувати аналітичне мислення при вирішенні грошових проблем; виховувати раціональне ставлення до грошей.

Обладнання: зразки оформлення цінних паперів.

Словник: облігація, акція, банк, приватизація, відсотки (дивіденди), сертифікат, страхування, кредит.

Хід заняття

- I. Організація учнів.
- II. Повторення вивченого матеріалу.
 1. Для чого призначаються заощадження?
 2. Як в сім'ї формуються заощадження?
 3. Де зберігають заощадження?
 4. Назвіть види вкладів.
 5. Порядок відкриття рахунку в ощадному банку.
 6. Порядок внесення поточних вкладів.
 7. Порядок одержання вкладу.
- III. Мотивація навчальної діяльності.
- IV. Повідомлення теми уроку.
- V. Подання нового матеріалу.
 1. Види цінних паперів та їх призначення.
 2. Облігації.
 3. Акції.
 4. Приватизаційний рахунок.
 5. Сертифікат.
 6. Кредит.
 7. Страхування.
- VI. Закріплення вивченого.
 1. Що називають цінними паперами?
 2. Назвіть види цінних паперів.

3. Що таке акція, сертифікат, облігація?
4. В яких випадках ми користуємось кредитом?
5. Що таке страхування?
6. Види страхування.

VII. Підсумки уроку.

1. Яке значення для кожного має вивчена сьогодні тема?
2. Оцінювання учнів.

8. Тема: ЗАГАЛЬНОНАРОДНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ЛОТЕРЕЙ, КАСИ ВЗАЄМОДОПОМОГИ

Мета: Ознайомити учнів з видами лотерей, їх значенням та функціями каси взаємодопомоги.

Завдання: Розвивати пам'ять та мислення шляхом засвоєння таких видів допомоги, як лотерея та каса взаємодопомоги; формувати аналітичне мислення при вирішенні питань позики грошей та участі у азартних заходах; виховувати відповідальне та усвідомлене ставлення до позики грошей.

Обладнання: зразки лотерейних квитків, таблиці виграшів.

Словник: каси взаємодопомоги.

Хід заняття

- I. Організація учнів.
- II. Перевірка вивченого матеріалу.
 1. Назвати цінні папери.
 2. Що таке облігація, акція, сертифікат?
 3. Що таке приватизаційний рахунок?
 4. Яку роль виконують банки?
 5. Хто може одержати кредит?
 6. Що таке страхування?
- III. Мотивація навчальної діяльності.
- IV. Повідомлення теми уроку.
- V. Подання нового матеріалу.

1. Види лотерей.
2. Значення лотерей.
3. Правила одержання виграшів.
4. Каси взаємодопомоги.

Текст для запису. Каса взаємодопомоги – добровільне неофіційне внесення грошей працівниками в одному колективі на випадок екстреної потреби в грошах її члена. Ґрунтується вона на взаємодовірі і порядності кожного члена каси.

VI. Закріплення вивченого.

1. Назвіть види лотерей.
2. Яке значення мають лотереї?
3. Як перевірити лотерею?
4. Які правила одержання виграшів?
5. Яка роль каси взаємодопомоги?

VII. Оцінювання учнів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бгажнокова И.М. Экономически практикум в школе для детей с умственной отсталостью / И.М. Бгажнокова // Дефектология. – 2000. - № 5. – С. 37-43.
2. Бондар В. І. Підготовка учнів допоміжної школи до самостійної трудової діяльності / В.І. Бондар. – К.: Радянська школа, 1998. – 128 с.
3. Бондарь В. И. О совершенствовании подготовки умственно отсталых детей к самостоятельному труду / В. И. Бондарь, И.Г. Еременко // Дефектология. – 1990. - №3. – С. 36-42.
4. Гіренко Н.А. Вивчення особливостей засвоєння учнями розділу «Бюджет сім'ї» на уроках СПО в допоміжній школі / Н.А.Гіренко // зб. наук. праць Кам'янець – Подільського національного університету імені Івана Огієнка. / [ред.. О.В. Гаврилова, В.І. Співака]. – вип.ХХІІІ, част.І. Серія: соціально-педагогічна. - Кам'янець-Подільський : Медобори – 2006, 2013 – С. 168-175.
5. Дробот Л.С. Стандартизація освітньої галузі „Соціально-побутове орієнтування в допоміжній школі” / Л.С.Дробот // Дефектологія. – 2003. – №1. – С. 2-3
6. Дробот Л.С. Соціально-побутове орієнтування для вчителів та учнів допоміжної школи: посібник для вчителів / Дробот Л.С., Видрич Н.І. – К.: ІСДО, 1995. – 152 с.
7. Дробот Л. С. Соціально-побутове орієнтування учнів допоміжної школи: посібник для вчителя / Дробот Л. С., Мерсіянова Г.М. – К.: Освіта, 1992. – 160 с.
8. Еременко І. Г. Навчання учнів допоміжної школи користуватись знаннями й уміннями / Еременко І. Г., Мерсіянова Г. М. – К.: Рад. школа, 1977. – 135 с.
9. Капустин А. И. Коррекционно-развивающие функции наглядности обучения учащихся вспомогательной школы / А.И. Капустин. – М.: Прометей, 1980. – 211 с.
10. Карвялис В.Ю. Социально-трудовая адаптация выпускников специальных школ Литовской ССР / В.Ю. Карвялис // Дефектология.– 1973. - №6.– С.8-17.

11. Коноплястая С. Ю. Воспитание готовности к хозяйственно-бытовому труду учащихся вспомогательной школы : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.03 «Корекційна педагогіка» / С.Ю.Конопляста. – М., 1991 – 17 с.
12. Леонтьев А. Н. Психологические вопросы сознательности учения // Изб. психол. произведения: в 2 т. – М.: Педагогика, 1983. – Т. 1. – С. 348-380.
13. Липа В.А. Основы коррекционной педагогики: учебное пособие / В.А. Липа. – Донецк: Лебідь, 2002, -327с.
14. Максименко С. Д. Психология формирования трудовых умений школьников / Максименко С. Д., Бондарь В. И., Бех И. Д. – К.: Рад. школа, 1980. – 110 с.
15. Мамічева О.В. Психологічна готовність учнів допоміжної школи до саморегулятивної діяльності у побуті / О.В.Мамічева // Дефектологія. – 1999. - № 1. – С. 19-22.
16. Мерсиянова Г.Н. Выполнение практических заданий учащимися вспомогательной школы / Г.Н.Мерсиянова. – К.: Рад. Школа, 1985. – 81 с.
17. Методические указания к занятиям по социально-бытовой ориентации во вспомогательной школе / сост. Л.С.Дробот, Г.Н.Мерсиянова, Н.П.Иллащук. – Киев: РУМК МНО, 1989. – 76 с.
18. Парначова Г.П. Формирование социальных учений на занятиях экономического практикума в сельской специальной школе / Г.П. Парначова // Дефектология. – 2004. - № 2. – С.43-45.
19. Пинский Б.И. Психология трудовой деятельности учащихся вспомогательной школы / Б.И. Пинский. – М.: Просвещение, 1985. – 127 с.
20. Раку А.И. Социально-бытовая и трудовая адаптация выпускников вспомогательной школы на первом этапе их самостоятельной жизни / А.И.Раку // Дефектология. – 1970. - №3. – С.43-47.
21. Савицька Г.І. Особливості психічних процесів у формуванні морально-етичних норм поведінки в учнів допоміжної школи: Дидактичні та соціально-

психологічні аспекти роботи в спеціальній школі: наук.-метод. зб. / за ред. В.І.Бондаря, В.В. Засенка. – К., 2004. – Вип. 5. – С. 355-358.

22. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: підручник. – Ч.2. / В.М.Синьов . – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2009. – 224 с.

23. Соціально-побутове орієнтування : навчальна програма для підготовчого, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей / [укл. Ярмола Н.А.]. – К. : Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, 2014. – 19 с.

24. Соціально-побутове орієнтування : навчальна програми для 5-10 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей. / [укл. Г.М.Мерсіянова, Н.А. Гіренко]. – К. : рек. Міністерством освіти і науки України, 2009. – 54 с.

25. Стадненко Н.М. Особенности мышления учащихся вспомогательной школы / Н.М.Стадненко. – К.: Рад.школа, 1988. – 144 с.

26. Хохліна О.П. Корекційна спрямованість трудового навчання в допоміжній школі: навч.-метод. Посібник / О.П.Хохліна. – К.: ТОВ «Імідж Прінт», 2006. – 176 с.

27. Хохліна О.П. Психолого-педагогічні основи корекційної спрямованості трудового навчання учнів з вадами розумового розвитку / О.П. Хохліна. – К.: Пед.думка, 2000. – 286с.

28. Хохліна О.П. Розвиток учнів допоміжної школи усвідомленості навчально-практичної діяльності на заняттях з трудового навчання / О.П.Хохліна // Дефектологія. – 2002. - С. 8-11

29. Хохліна О. П., Мерсіянова Г. М. Формування усвідомленості діяльності в процесі трудового навчання учнів допоміжної школи : навчально-методичний посібник / Хохліна О. П., Мерсіянова Г. М. – Київ: Пед.думка, 2002. – 59 с.

